

Irakisk milisman i Bagdad.
Foto: Christiaan Briggs

IRAK – majoriteter, minoriteter och val

I Sverige har jag mött irakier; kaldéer och feyli-kurder, shiiter och sunniter. Varför har jag och de inte samma mänskliga rättigheter?

Det måste ha varit 2006. Jag skulle bara till torget i förorten och handla grönsaker. Då träffar jag en ung irakisk bekant. Jag mindes honom som svarthårig. Nu var han gråhårig. Ockupationen av hans hemland Irak hade pågått i tre år. Före anfallet hade han och jag diskuterat. Jag sa att jag trodde att Saddam skulle bli en enkel match för USA och deras koalition.

”Nej”, sa min bekant, ”du har fel. Saddam är en stor diktator, inte en liten”. Jag mindes hur han och andra kurder hade glatt sig över anfallet på Irak, och störtandet av Saddam Husseins regim. De bjöd på choklad. Även en av mina arbetskamrater var nöjd:

”Äntligen jagas slöddret bort”, sa han.

Min irakiske bekant var dock idag mycket dämpad. Bush hade utropat sin seger, men nu, tre år senare, var irakbilderna som började växa fram en annan. Visst hade ett kurdiskt självstyre upprättats i norra Irak. Men det kom rapporter om att 30 000 civila dödats vid den amerikanska inmarschen i Bagdad. Förödelse av hela städer, som Fallujah. Hundratals akademiker som mördades organiserat. Radioaktiva och andra olagliga vapen. Fängslanden, tortyr. Hela städer blev till fångelser för befolkningen. Det gick bara att passera in och ut via säkerhetskontroller.

Stred mot folkrätten

Snart kom chockerande uppgifter om att de civila dödstaten i Irak inte handlade om 10 000-tals utan 100 000-tals. Och detta bara sedan USA-koalitionen gick in 2003. Bland andra var det den välrenommerade brittiska medicintidskriften *The Lancet* som hävdade detta.

SVT:s *Uppdrag granskning* meddelade uppgifter om att svenska företag: Saab, Bofors med flera sålt krigsmateriel, ammunition och vapen till USA-koalitionen. Trots att Sverige – till skillnad från i Afghanistan – avstätt från delta i invasionen av Irak. Detta med hänvisning till att den stred mot folkrätten. Ändå såldes svenska vapen till USA och England till ett värde av 6,5 miljarder kronor, för användning i Irak, bara under de första tre årens ockupationskrig!

En fredlig minoritet

Den mänskliga katastrofen är givetvis det värsta: en miljon döda, kanske fler. Flera miljoner irakier har tvingats fly från sitt hemland till kringliggande länder, inte minst de som tillhör olika minoriteter, till exempel mandéerna. Tusentals mandéer har flytt till just Sverige. De genomför idag sina dopceremonier i Kävlingeån i Skåne och i Drottningholmsparken i Stockholm.

Mandéerna antas ha viss koppling till ursprunglig kristendom och judendom i Jordandalen. Men mandéerna är varken kristna eller muslimer. De tillhör en gnostisk religion där Johannes Döparen är viktig. Många av mandéerna räknar sig dessutom som en ursprungsbefolkning i Irak, med rötter i Mesopotamien och det babyloniska riket. Traditionellt har många varit kända som skickliga guldsmeder och juvelerare.

Mandéerna kunde på grund av tabun i sin religion inte ta till vapen och upprätta en egen milis som många klaner och folkgrupper gjorde i Irak. Mandéer jag själv träffat och talat med menar att USA-

koalitionens ockupation helt löste upp den minimala "lag och ordning" som fanns under Saddams diktatur. De utsattes för omfattande våld.

De flesta av dessa brott mot mandéerna har inte begåtts av Bushs och Blairs ockupationsstyrkor. Men USA-koalitionen bröt sönder det Irak som fanns. Den utlöste de processer som drabbade mandéerna och många andra minoriteter i Irak. Latenta etniska och religiösa konflikter skärptes. Terrorhotet minskade inte. Det ökade. Och bombdådens kravader genljuder ännu idag i Bagdad, trots att kriget "är slut".

Irak – en mosaik av folk

Den schweizisk-irakiska författarinnan Salim Matar skriver i sin bok *The Women of the Flask* att de flesta irakier säger *Vi är irakier, vi har rötter i de gamla mesopotamierna*.

I Irak lever idag över 31 miljoner människor. 75-80 procent är arabisktalande. 1-2 procent definierar sig ofta som ursprungsfolk som anser sig ha levt där före en erövring av andra. Hit hör **yezider, assyrier/syrianer och mandéer**. De cirka 650 000 yeziderna i Irak har drabbats svårt efter 2003. I ett stort, men lite uppmärksammat, terrordåd i Sinjar-området dödades många hundra yezider. Husen är fortfarande inte uppbyggda.

Andra bör nog inte kallas ursprungsfolk utan är snarare etniska minoriteter. Det gäller till exempel de **turkmener** som är 5 procent, **romer, judar, palestinska araber, tjerkeser, georgier** med flera. En annan folkgrupp är *träsk-araberna*, eller **ma'dan**. De lever i det stora floddeltat i södra Irak, och om dem hävdas att de bott där i 5 000 år, alltsedan sumerisk tid.

Kurder utgör en verkligt stor minoritet på 15-20 procent i Irak, och har ett självstyre i norr. Den som suttit som Iraks president från 2005, Jalal Talabani, är också kurd. Premiärministern Nuri al-Maliki är däremot shia-tillhörig. Resultatet i senaste valet pekar dock mot att Ayad Allawi, en annan kandidat, också shia, fått en majoritet av rösterna.

Minoritetsirakier presenterar sig ofta som "irakisk-assyrier", eller "irakisk-turkmen". De folkgrupper som finns i Irak, från kurder till judar, har spelats ut mot varandra både under den forna kolonialepoken och under

dagens nykolonialism. Det handlar om en situation som ofta skapats av stormakter och kringliggande länder i regionen.

Irak och vi

Hur de irakiska medborgarna verkligen har det skrivs det rätt lite om i tidningarna, visas det lite av i TV. Mycket få svenska kulturpersonligheter, med undantag av Mattias Gardell och Jan Hjärpe, har sedan 2003 nämnt vad de anser om det som hänt i just Irak. Vad säger Pär Wästberg, Agneta Pleijel, Peter Englund, Per Ahlmark? Var står de egentligen idag när det gäller uppgifterna om hundratusentals dödade irakier? Om fosforbomber och uranvapen i Fallujah? Eller – de hittills bara delvis publicerade – bilderna från Abu Ghurayb?

Eller ta Wikileaks-filmen *Collateral Murder*, baserad på en militärfilm från 2007? Den visar hur ett dussin personer i ett förortskvarter till Bagdad, de flesta civila och däribland två irakiska Reutersjournalister, skningslöst mejas ner och mördas med automatkanon av soldater på en amerikansk Apache-helikopter. Två barn i en bil skadas allvarligt. En sårad krypande man dödas också, av de skratande helikopterkrigarna. Ännu ett "misstag" – eller standardförfarande? Pentagon har svarat med att arrestera Bradley Mannings, den unge USA-soldat som läckt filmen – men inte soldaterna som utan pardon mördat 12 civila irakier...

Irakier med skilda bakgrunder utgör idag en av Sveriges största invandrargrupper. Men deras situation beskrivs sällan. Tänk tanken att det som drabbat Irak istället drabbat dagens Frankrike eller Sverige. Vilka hade konsekvenserna blivit? Hur hade saken skildrats? *Gäller den mänskliga rättighetskalan för vissa av världens folk – men inte för irakier?*

Medan jag skrev detta färdades jag och min bror Ola vid ett tillfälle i sommarhettan mellan Falkenberg och Halmstad i Västsverige. Det visar sig att chauffören är kurd från den mångkulturella, mångetniska oljestaden Kirkuk i norra Irak. Han tror att Allawi, som fick flest röster i senaste valet, kommer att ersätta Nuri al-Maliki. Detta också eftersom "amerikanerna anser att al-Maliki är alltför Iranvänlig".

Och USA-militären då, kommer

den att stanna? "Det tror jag inte de kommer att göra", svarar han.

På vår chaufförs tonfall förstår vi att han anser att det också vore bäst om de inte gjorde det. Att han vill att Irak ska styras av irakier, inte av generaler från USA.

Henrik Persson
Kulturvetare, fil kand

Fakta, lästips:

Ingmar Karlsson: *Korset och halvmånen*. Wahlström och Widstrand 2005.

På nätet:

www.assyriatimes.com
www.iraksolidaritet.se
www.wikipedia.org

Iraks nationalrätt masgouf och nationalkakan kleicha är viktiga symboler för den irakiska identiteten. Här en yezidisk kvinna nära Sinjarbergen, på väg att bjuda soldater på te. Foto: Jim Gordon